

Artikel

Impact op werkgelegenheid

Keuzes voor de toekomst

Make it Fair-
campagne in
Britse dagbladen.
Courtesy NMA Ltd

Caspar de Kieffe

Hoe ga je als creatieve sector om met AI-regulering die over onze hoofden in Europa en binnenkort in het Verenigd Koninkrijk wordt ingevoerd? In een enquête over AI en auteursrecht peilde de Kunstenbond al in 2023 de meningen. De snelle ontwikkelingen vormen voor velen een uitdaging, maar baren ook zorgen.

In het Verenigd Koninkrijk protesteerden schrijvers, kunstenaars en muzikanten in februari van dit jaar tegen het gebruik van hun werk om AI-systemen te trainen. Omdat het VK graag AI-koploper wil worden, stelde de overheid een uitzondering voor op het auteursrecht ten behoeve van AI-training. Oftewel: artistiek materiaal mag straffeloos worden ingezet voor AI-training, zonder toestemming van de rechthebbenden en zonder vergoeding, tenzij er sprake is van een *opt out*. Door dat besluit ervaart de Britse culturele en creatieve sector nu een existentiële bedreiging.

Dit zou de vooravond van Nederland kunnen zijn, afhankelijk van de keuzes die we nu maken. Uit onderzoek van de Kunstenbond blijkt dat onze culturele en creatieve sector de toekomst van AI vooral als bedreiging ziet.

Controverse

Hoe protesteer je als sector tegen AI-maatregelen? De Britse creatieve sector lanceerde een grote *Make it Fair*-campagne tegen het gebruik van artistiek materiaal voor AI-training.¹ Artiesten brachten een protestalbum uit met uitsluitend tracks waarop niets dan ruis is te horen: het geluid van hun studio zonder muzikanten en zonder muziek. Ook stripboekmakers verenigden zich in hun strijd tegen de diefstal van hun werk.

De protesten leggen een controverser bloot die in het Europese politieke debat buiten beeld bleef. In Europa geldt sinds 2019 de DSM-regeling (Digital Single Market), waarin twee belangrijke uitzonderingen op auteursrecht zijn opgenomen voor *datamining* (het proces van het analyseren van grote hoeveelheden gegevens om er patronen, trends of nuttige informatie uit te halen). Wetenschappers hoeven bij *datamining* geen rekening te houden met auteursrecht. Daarnaast mogen ook commerciële partijen *datamining* toepassen, tenzij de rechthebbende een voorbehoud maakt. Maar de Britse cultuursector – die sinds Brexit geen onderdeel meer uitmaakt van Europese regelgeving – wil graag dat expliciete toestemming van makers vereist wordt.

Waarom heeft de impact van AI, zoals benadrukt in het VK, bij de invoering van Europese wet- en regelgeving geen enkele rol gespeeld? Simpelweg omdat generatieve AI in 2019 nog niet zo ontwikkeld en wijdverspreid was als nu. Het debat ging toen tot bijna het allerlaatste moment om toegang tot databases voor wetenschappelijk gebruik.² Die moesten eenvoudiger te ontsluiten worden.

De Duitser Axel Voss was er destijds als Europarlementariër (CDU, onderdeel Europese Volkspartij) bij en speelde een belangrijke rol toen er gesproken werd over de DSM- →

Richtlijn. Hij vertelt dat iedereen in principe vrij is om AI *language models* (een type kunstmatige intelligentie dat getraind wordt om taal te leren met enorme hoeveelheden tekst) aan te vullen met rechtmatig toegankelijke werken, verkregen via databases of via internet-*scraping*. Toestemming van auteurs is hierbij niet nodig en aan de auteursrechthebbenden is geen vergoeding verschuldigd. Voss: 'Er werd destijds slechts rekening gehouden met een zeer beperkt gebruik, generatieve AI bestond nog niet en het feit dat de grootste bedrijven ter wereld voor eigen gewin massaal auteursrechtelijk beschermd werk zouden scrapen was niet aan de orde: creatieve makers worden nu geconfronteerd met een onverantwoordelijke leemte in de wet.'

Zo kon het gebeuren dat wij nu in Nederland en Europa geconfronteerd worden met een juridische werkelijkheid die het trainen van generatieve AI toestaat. Een beslissing die is genomen ruim voordat duidelijk werd wat de implicaties zouden zijn. Wat betekent dat nu voor Europa? Moeten wij en onze politici niet aan de bak om de scherpe randjes eraf te halen? Technologische ontwikkelingen komen immers voort uit mensen, die daar vervolgens ook grenzen aan kunnen en moeten stellen.

Zo kon het gebeuren dat wij nu in Nederland en Europa geconfronteerd worden met een juridische werkelijkheid die het trainen van generatieve AI toestaat

Toestemming en vergoeding

Een toenemend aantal vooraanstaande auteursrechtjuristen komt tot het oordeel dat artikel 4 van de DSM-Richtlijn in strijd is met de Berner Conventie.³ Dit verdrag regelt de internationale basis van het auteursrecht. De stelling is dat een opt-outregeling onrechtmatig is, omdat het verboden is om auteursrechten afhankelijk te maken van een administratieve verplichting. De uitzondering in de DSM-Richtlijn voldoet bovendien niet aan wat de Driestappentoets wordt genoemd. Ook de Kunstenbond kwam tot deze conclusie. Primair zijn de verzamelde (nationale en internationale) verenigingen van makers en uitvoerend kunstenaars van mening dat het opt-outmechanisme uit de DSM-Richtlijn verwijderd moet worden en ingepast in de normale auteursrechtelijke structuur, zodat rechthebbenden zelf in de positie zijn om al dan niet toestemming te verlenen om werk te gebruiken voor het trainen van AI. En zij ook in de positie zijn om hier een billijke vergoeding voor te vragen.

De Kunstenbond voerde in 2023 een enquête uit onder leden en niet-leden in de culturele en creatieve sector over AI.⁴ In de loop van 2023 werd duidelijk dat werkenden in de sector zich toenemend zorgen maakten over de snelle ontwikkelingen. Zorgen over het (onrechtmatig) gebruik van hun werk en over de invloed van AI op de kwaliteit van creatief werk. Ook uitten ze zorgen over de toekomst, zoals baankansen en opdrachten.

Onder de respondenten werd er met enige scepsis gekeken naar de positieve kanten van AI. Ondanks dat een ruime meerderheid (57,3 procent) bij het werk gebruikmaakt van AI, denkt slechts een minderheid (39,9 procent) dat AI kan zorgen voor het ontstaan van nieuwe mogelijkheden. 52,4 procent is het er wel mee eens dat AI een inhoudelijke bijdrage kan leveren. Maar zowel op de vraag of AI uitvoerende taken kan overnemen of zorgen dat de respondent sneller kan werken of grotere projecten aan zou kunnen, houden de positieve en negatieve reacties elkaar in evenwicht. Slechts 30,4 procent denkt dat AI tot nieuwe banen kan leiden.

Tegenover de tamelijk uitgebalanceerde reactie van de creatieve professionals over de positieve kanten van AI, staat een aanzienlijk

duidelijker stellingname over de bedreigingen door AI. 67,5 procent vreest dat AI ten koste gaat van de kwaliteit en het vakmanschap. 61,6 procent denkt dat het artistiek niveau en de talentontwikkeling zal lijden onder AI. 74,1 procent beschouwt AI als gewetenloos en zonder moreel kompas. En 59 procent vreest werkverlies, met (stem)acteurs (96 procent), visuele makers (76 procent) en componisten (74 procent) als meest bezorgde beroepsgroepen. 45,1 procent vermoedt dat hun werk werd of wordt gebruikt voor het trainen van AI. 81,8 procent gaf in elk geval geen toestemming voor het gebruik van hun werk; slechts 4,2 procent deed dat wel. 72,4 procent van de respondenten wil maatregelen om werkgelegenheid te beschermen. 93,6 procent wil voorkomen dat AI-ontwerpers zonder toestemming en zonder vergoeding gebruikmaken van auteursrechtelijk beschermd werk of opnames van stem of lichaam. 80,2 procent wil bescherming tegen kwaliteitsverlies en verlies van vakmanschap.

In de loop van 2023 gaven diverse berichten in de media nadere inkleuring aan de zorgen die uit de enquête spraken. Zo voorspelden ook [Elon Musk](#) en de Britse hoogleraar AI [Stuart J. Russel](#) eind 2023 massale werkloosheid door AI.

In januari 2024 verschijnt een groot onderzoek waarin in beeld wordt gebracht dat honderdduizenden banen in de Amerikaanse entertainmentindustrie zullen verdwijnen.⁵ [Jeffrey Katzenberg](#), oud-CEO van Disney en oprichter van Dreamworks, gaf een maand later aan te verwachten dat 90 procent van de banen in de animatie-industrie binnen drie jaar zullen verdwijnen. In dezelfde periode geeft artiest en filmstudiobaas [Tyler Perry](#) te kennen een investering van 800 miljoen dollar in zijn studio *on hold* te zetten vanwege AI. Hij heeft grote zorgen over de industrie en werkgelegenheid en vraagt de overheid om regelgeving.

In juli 2024 verschijnt er een [artikel](#) in WIRED dat tienduizenden ontslagen in de gaming-industrie signaleert. En een interview in het *FD* met Victor Knaap, CEO van Media-monks, mag hier niet onvermeld blijven: ‘Een klant die [...] voor € 12 mln aan fotoshoots deed, wil nu alles voor 7,5 ton doen, “want de machines kunnen het nu”.’ Hier gaat bijna 94 procent aan

budget verloren. Knaap: ‘Dat is dus niet schrappen, maar schrappen! [...] Werkgevers stellen in het *FD* al vrolijk vast dat AI de productiviteit verhoogt. Ja, de output van onze designers schiet omhoog, maar er valt werk weg uit de hele keten. Bij fotografen, stylisten, visagisten, decorbouwers... Weg. En kijk eens wat er bij componisten en illustratoren gebeurt. Het is niet allemaal halleluja.’⁶

Internationale erkenning

Hoe vertaalt zich dit naar de Nederlandse situatie? Kijkend naar de werkgelegenheidseffecten van AI, ondertekende Nederland samen met meer dan vijftientig landen tijdens de AI Safety Summit in november 2023 de *Bletchley Declaration*.⁷ Deze verklaring is een internationale erkenning dat krachtige AI-systemen serieuze risico’s kunnen vormen voor veiligheid, democratie en mensenrechten. Landen spreken af samen te werken aan het reguleren van zogeheten *frontier AI* – de meest geavanceerde AI-modellen – en stellen dat veiligheid en transparantie prioriteit moeten krijgen boven technologische snelheid. Nederland committeert zich hiermee aan internationale samenwerking en verantwoord AI-beleid dat gericht is op het beperken van risico’s en het beschermen van de samenleving.

Uit de *Bletchley Declaration*:

To realise this, we affirm that, for the good of all, AI should be designed, developed, deployed, and used, in a manner that is safe, in such a way as to be human-centric, trustworthy and responsible. We welcome the international community’s efforts so far to cooperate on AI to promote inclusive economic growth, sustainable development and innovation, to protect human rights and fundamental freedoms, and to foster public trust and confidence in AI systems to fully realise their potential.

De *Bletchley Declaration* biedt geen garantie tegen baanverdringing, maar het combineert economische pragmatiek met menselijke rechtsbescherming. En als de tekst geplaatst wordt binnen de heersende opinie over de →

omgang met innovatie en werkenden ontstaat het volgende kader: 1. innovatiebevordering zonder mensenrechtenschending; 2. preventie van schade via ethische richtlijnen; en 3. compensatie van negatieve effecten via beleid.

De Nederlandse politiek moet ten minste zorgen dat AI-implementatie deze principes volgt, ook in de culturele en creatieve sector. Daar zijn goede randvoorwaarden voor nodig en actieve participatie en instemming van sociale partners. Tegelijkertijd blijven er in elk geval twee grote uitdagingen bestaan. De culturele en creatieve sector heeft specifieke kenmerken. Zo bestaat ze grotendeels uit zzp'ers die zijn uitgesloten van collectieve bescherming of centrale regelingen. Er ontbreekt vaak een stevige structuur en een dialoog die nodig zijn om een eerlijke en rechtvaardige transitie naar AI-gebruik mogelijk te maken – laat staan om die af te dwingen. Ook is er sprake van een spanning tussen globalisering en lokale belangen: grote, vaak buitenlandse technologiebedrijven implementeren AI razendsnel, terwijl nationale wetgeving dit tempo nauwelijks kan bijhouden. Om een duurzame, eerlijke en bloeiende culturele en creatieve sector te beschermen, en om werkgelegenheid veilig te stellen, is doortastende regulering essentieel. Dit is hét moment om in te grijpen. •

Noten

- 1 Evans, H. (2025) 'UK creative industries launch campaign against AI tech firms' content use'. Op: www.independence.co.uk/news, 25 februari; 'Make it fair: how UK creative industries are fighting back against Big Tech AI'. Op: fashionunited.uk/news/business.
- 2 Rankin, J. (2025) 'EU accused of leaving 'devastating' copyright loophole in AI Act'. Op: www.theguardian.com/technology, 19 februari.
- 3 'AI Training is Copyright Infringement'. Op: www.urheber.info.
- 4 Kunstenbond (2023) *Position paper – generatieve kunstmatige intelligentie (AI)*. Amsterdam: Kunstenbond.
- 5 CVL Economics (2024) *Future inscribed: the impact of generative Artificial Intelligence on entertainment industry jobs*. S.l.: CVL Economics.
- 6 Jong, A. de (2024) 'Victor Knaap: "Nederlanders denken hun normen over iedereen heen te kunnen gooien"'. Op: www.fd.nl, 3 juli.
- 7 *The Bletchley Declaration by countries attending the AI safety summit, 1-2 November 2023*. Policy paper.

Caspar de Kieffe
is belangenbehartiger
auteursrecht en animatoren bij
de Kunstenbond. Fotografie:
PatriceWinfield